

Michał Kuźnik

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Finansów i Ubezpieczeń
Katedra Prawa
michal.kuznik@ue.katowice.pl

KONSUMENCKA ZDOLNOŚĆ UPADŁOŚCIOWA – ZAKRES PODMIOTOWY

Streszczenie: Postępowanie upadłościowe prowadzone wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (tzw. upadłość konsumencka) wprowadzono na podstawie Ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. zmieniającej ustawę Prawo upadłościowe i naprawcze. Zdolność upadłościowa w ramach upadłości konsumenckiej została przyznana osobom fizycznym, wobec których nie może zostać ogłoszona upadłość na podstawie ogólnych przepisów dotyczących przedsiębiorców. Niemniej jednak ta na pozór czytelna dystynkcja między upadłością konsumencką a upadłością przedsiębiorców w odniesieniu do osób fizycznych niesie ze sobą w praktyce liczne problemy natury interpretacyjnej. W szczególności warta uwagi jest sytuacja, gdy działalność gospodarcza prowadzona przez osobę fizyczną bądź spółkę osobową zostaje przekształcona w spółkę kapitałową.

Słowa kluczowe: upadłość konsumencka, zdolność upadłościowa, przekształcenie.

Wprowadzenie

Dnia 5 grudnia 2008 r. została uchwalona Ustawa o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, która wprowadziła do prawa upadłościowego i naprawczego, wzorem rozwiązań przyjmowanych w innych ustawodawstwach, w tym państwach Unii Europejskiej, instytucję upadłości konsumenckiej. Opierając się na kryterium sposobu likwidacji zobowiązań upadłego, można mówić o różnych modelach upadłości konsumenckiej [Gurgul, 2013, art. 491(1), nb 1]. Wyróżnia się model konserwatywny, cechujący się brakiem możliwości oddłużenia konsumenta, co uwypukla podejście, zgodnie z którym mechanizm upadłości konsumenckiej ma służyć zasadniczo wierzycielom. Model liberalny akcentuje z kolei funkcję oddłużeniową postępowania. Oddłużenie w jego ramach następuje niejednokrotnie

z urzędu i obejmuje szeroki zakres zobowiązań. Jako trzeci można wyszczególnić model pośredni, określane też jako umiarkowany. Model ten cechuje restrykcyjny tryb oddłużania upadłego konsumenta, przy czym oddłużenie następuje zazwyczaj na wniosek zainteresowanego. Upadłość konsumencką przyjętą w ramach polskiego ustawodawstwa należałoby zaliczyć właśnie do modelu umiarkowanego. W ramach upadłości konsumenckiej można wyodrębnić dwa etapy (fazy postępowania). Etap likwidacyjny, obejmujący spieniężenie majątku konsumenta w celu wstępnej spłaty wierzycieli, oraz etap realizacji planu spłaty, który określa sposób dalszej spłaty wierzycieli, przy jednoczesnej możliwości oddłużenia konsumenta. Poprzez przyznanie osobom fizycznym nieprowadzącym działalności gospodarczej atrybutu, jakim jest zdolność upadłościowa, ustawodawca zlikwidował stan nierównego traktowania, istniejący dotychczas w stosunku do osób fizycznych, które nie prowadzą działalności gospodarczej, a ściślej nie posiadały zdolności upadłościowej w ramach upadłości przedsiębiorców. Znaczenie tego kroku jest nie do przecenienia, albowiem konsument uzyskał instrument, który umożliwia mu do pewnego stopnia przerzucić ciężar własnego „niepowodzenia” na osoby trzecie – wierzycieli. Zważywszy na swoje przywileje, które wiążą się z upadłością konsumencką w zakresie możliwości oddłużenia konsumenta konieczne staje się precyzyjne oddzielenie upadłości przedsiębiorców od upadłości konsumenckiej. A. Witosz wskazuje, iż upadłość konsumencka nie jest typową upadłością, z jaką mamy do czynienia w przypadku przedsiębiorców, a tym samym nie ma spełniać tych samych celów. Raczej należy przyjąć, że jest to w dużej mierze procedura oddłużeniowa [Adamus, Witosz, 2009, s. 10; Głodowski, 2010, s. 70 i nast., 2011, s. 113 i nast.]. Rozgraniczenie upadłości przedsiębiorców od upadłości konsumenckiej realizuje się na płaszczyźnie zdolności upadłościowej, jej aspektu podmiotowego. Ostatnia nowela z dnia 29 sierpnia 2014 r. – Ustawa o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, Ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz Ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych [Dz.U. z 2014 r., poz. 1306] doprecyzowała kwestie związane ze stosowaniem przepisów o upadłości konsumenckiej.

1. Zdolność upadłościowa

Podstawowe znaczenie dla postępowania upadłościowego ma ustalenie wobec jakich podmiotów może być ono prowadzone. Zasadniczo istnieją dwie możliwości. Można jako zasadę przyjąć dopuszczalność prowadzenia postępowania upadłościowego wobec każdego podmiotu funkcjonującego w ramach danego systemu prawnego. Polski system prawny przyjął odmienne rozwiązanie,

tj. ograniczył krąg podmiotów, wobec których można takie postępowanie prowadzić, chociaż nie sposób nie zauważyć, że na skutek noweli z dnia 5 grudnia 2008 r., wprowadzającej postępowanie w zakresie tzw. upadłości konsumenckiej, krąg podmiotów posiadających zdolność upadłościową został w stosunku do pierwotnych założeń Prawa upadłościowego i naprawczego znacznie poszerzony. Założenie, że zdolność upadłościowa przysługuje wyłącznie podmiotom wyraźnie wskazanym w Ustawie istniało już pod rządami Prawa upadłościowego i zostało, co do zasady, utrzymane na gruncie Prawa upadłościowego i naprawczego.

Ustawowe określenie kategorii podmiotów, które mogą zostać postawione w stan upadłości było impulsem do sformułowania, szeroko stosowanego, pojęcia tzw. zdolności upadłościowej. Najkrócej rzecz ujmując, można powiedzieć, że zdolność upadłościowa to nic innego jak zdolność bycia podmiotem, wobec którego można wszcząć i prowadzić postępowanie upadłościowe [Zienkiewicz, 2006, s. 24; Flotyńska i Lipowicz, 2011, s. 44; Uchwała SN z 3.07.2003, III CZP 38/03, OSNC 2004/9/134]. Termin ten można również zdefiniować jako „kwalifikację prawną pewnych osób fizycznych i struktur organizacyjnych, cechę przypisaną przez ustawę, zależną od spełnienia przez nieokreślonych wymogów (...), a także powiązaną z określonym momentem czasowym, która to cecha sprawia, że wobec tych podmiotów może zostać wszczęte postępowanie upadłościowe” [Pokora, 1998, s. 31]. Należy podkreślić, iż w prawie polskim, zdolność upadłościowa nie była i nie jest terminem ustawowym. Można ją określić jako kategorię języka prawniczego, stworzoną w pierw na potrzeby Prawa upadłościowego, a obecnie funkcjonującą w ramach Prawa upadłościowego i naprawczego. Na gruncie Prawa o postępowaniu układowym doktryna posługiwała się pojęciem zdolności układowej, przez którą rozumiano właściwość, przymiot prawny podmiotu, umożliwiający mu zawarcie układu z wierzycielami w toku postępowania układowego [Pogonowski, 1999, s. 37]. Wydaje się, że w obecnym stanie prawnym, zważywszy, że ustawodawca połączył w ramach jednej procedury upadłościowej występujące poprzednio odrębnie postępowanie upadłościowe i postępowanie układowe, nie ma potrzeby wyodrębniana jako osobnej kategorii pojęciowej zdolności układowej. W związku ze wspomnianą nowelą wprowadzającą postępowanie upadłościowe w stosunku do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej w literaturze funkcjonuje również pojęcie upadłości konsumenckiej oraz konsumenckiej zdolności upadłościowej [Adamus, Witosz i Witosz, 2009, s. 27; Jakubecki i Zedler, 2010, art. 5, teza 2], obok ogólnej zdolności upadłościowej, funkcjonującej w ramach upadłości przedsiębiorców.

Zdolność upadłościowa stanowi przesłankę podmiotową wydania postanowienia w przedmiocie ogłoszenia upadłości, tak w ramach upadłości przedsiębiorców, jak i upadłości konsumenckiej. W literaturze brak jednak zgodności co do charakteru prawnego zdolności upadłościowej. Według niektórych autorów, jest to bezwzględna, dodatnia przesłanka procesowa, a co za tym idzie, w przypadku jej braku sąd powinien odrzucić wniosek o ogłoszenie upadłości [Pokora, 1998, s. 31; Zienkiewicz, 2006, s. 27]. Reprezentowany jest również pogląd odmienny, który przyjmowany jest w ramach niniejszego opracowania, traktujący zdolność upadłościową jako przesłankę merytoryczną, co w konsekwencji prowadzi do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, a nie jego odrzucenia, czy też zwrotu [Piasecki, 2004, s. 30; Jakubecki i Zedler, 2010, art. 5, teza 3; Zimmerman, 2014, art. 491(1), nb 4]. Nie wdając się tutaj w dogłębne analizy, można przyjąć, iż zdolność upadłościowa jest zależna od tego czy dany podmiot posiada zdolność sądową. Jednocześnie wskazuje się, iż zachodzą pewne odmienności co do osoby dłużnika w postępowaniu upadłościowym z ogólnie przyjętymi zasadami postępowania cywilnego [Pokora, 1998, s. 28-29]. W piśmiennictwie istnieje pogląd, zgodnie z którym zdolność upadłościowa traktowana jest jako jeden z aspektów (przejawów) zdolności prawnej, rozumianej jako zdolność określonej kategorii jednostek do uzyskiwania praw cywilnych, zaciągania i umarzania zobowiązań we własnym imieniu i na swoją rzecz [Przychodzki i Sącińska, 2006, s. 27]. Co więcej, podejmuje się, jednak bez głębszej analizy, próbę kwalifikacji zdolności upadłościowej jako prawa podmiotowego, które przynależy każdej osobie wyposażonej w zdolność prawną [Przychodzki i Sącińska, 2006, s. 27 i nast.].

Nie uprzedzając dalszych rozważań, należy wskazać, że nie jest wykluczona sytuacja, gdy dłużnik wnoszący o ogłoszenie upadłości w ramach upadłości konsumenckiej będzie posiadał jeszcze ogólną zdolność upadłościową w ramach upadłości przedsiębiorców. W literaturze wyrażono pogląd, iż w takiej sytuacji sąd upadłościowy powinien, przy założeniu, że zachodzą podstawy do ogłoszenia upadłości, ogłosić upadłość na zasadach ogólnych [Głodowski, 2011, s. 113]. Powyższy pogląd budzi jednak zastrzeżenia. Nie można pominąć okoliczności, że ogłoszenie upadłości następuje wyłącznie na wniosek legitymowanego podmiotu. Rozwiązania przyjęte w polskim systemie prawnym nie przewidują ogłoszenia upadłości z urzędu. Nadto między upadłością konsumencką a upadłością przedsiębiorców zachodzą istotne różnice, sygnalizowane wyżej. Można zatem przypuszczać, że dłużnik składając wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenckiej niekoniecznie musi akceptować skutki, jakie niesie ze sobą upadłość ogłaszana wobec przedsiębiorcy. Należy zatem przyjąć, że ogłoszenie upadłości na zasadach ogólnych musiałoby poprzedzić złożenie nowego wniosku [Witosz, Witosz, red., 2014, art. 491(1), teza 3; Zimmerman, 2014, art. 491(1), nb 4].

2. Podmiotowy zakres upadłości konsumenckiej

Podmiotowy zakres upadłości konsumenckiej został określony w znowelizowanym art. 491¹ p.u.n., mówiącym, że regulację upadłości konsumenckiej stosuje się wobec osób fizycznych, których upadłości nie można ogłosić zgodnie z przepisami działu II tytułu I części pierwszej, tj. art. 5-9 p.u.n. Wskazane przepisy regulują zakres podmiotowy zastosowania przepisów o upadłości przedsiębiorców [Zimmerman, 2014, art. 491(1), nb 1]. Dla pełnej jasności przedstawianych treści należy wskazać, że w zakresie upadłości przedsiębiorców zdolność upadłościową, na podstawie art. 5 ust. 1 p.u.n., posiada przedsiębiorca, przy czym status ten może przysługiwać osobom fizycznym, w tym osobom fizycznym wykonującym tzw. wolne zawody, osobom prawnym, jak również jednostkom organizacyjnym, którym odrębne przepisy przyznają zdolność prawną (osoby ustawowe). Na podstawie z kolei art. 5 ust. 2 p.u.n. zdolność upadłościowa przysługuje ponadto spółce kapitałowej, która nie prowadzi działalności gospodarczej, a ponadto wspólnikom osobowych spółek handlowych ponoszących odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym majątkiem bez ograniczenia oraz wspólnikom spółki partnerskiej. Przyznanie zdolności upadłościowej wspólnikom spółki partnerskiej na podstawie osobnej regulacji – art. 5 ust. 2 pkt 3 p.u.n. – stanowi w istocie ustawowe *superfluum*, albowiem wspólnicy ci ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym majątkiem bez ograniczenia [Witosz i Witosz, red., 2014, art. 491(1), teza 2]. Fakt, że na mocy art. 95 § 2 k.s.h. odpowiedzialność ta nie obejmuje niektórych zobowiązań nie przekreśla ogólnej zasady nieograniczonej odpowiedzialności. Jeżeli chodzi o kategorię wspólników ponoszących odpowiedzialność bez ograniczenia całym majątkiem pewne wątpliwości w kontekście zdolności upadłościowej rysują się na tle regulacji spółki komandytowej i komandytowo-akcyjnej, albowiem ustawodawca, dokonując zasadniczej kategoryzacji wspólników, również pod kątem reguł odpowiedzialności za zobowiązania spółki, względnie jej wyłączenia, reguluje również przypadki, gdzie reguły te przełamuje i to w różnym stopniu¹. Przyczyną wątpliwości, które rysują się na tle rozgraniczenia upadłości konsumenckiej i upadłości przedsiębiorców należy upatrywać w braku wyraźnego rozstrzygnięcia, czy wyznacznikiem ma być tutaj ogólnie określona kategoryzacja typów

¹ Komandytariusz w określonych sytuacjach będzie ponosił odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym majątkiem. Rozszerzona odpowiedzialność komandytariusza wynika z treści art. 109 § 2 k.s.h., który dotyczy określonej grupy zobowiązań, art. 118 § 2 k.s.h., jak również art. 104 § 4 k.s.h., który obejmuje wszystkie zobowiązania spółki. Na podstawie z kolei art. 127 § 4 k.s.h. sytuacja prawna akcjonariusza spółki komandytowo-akcyjnej pod kątem odpowiedzialności zostaje zrównana z sytuacją prawną komplementariusza.

wspólników, czy też okoliczności konkretnego przypadku [Witosz i Witosz, red., 2014, art. 491(1), teza 10]. W piśmiennictwie, poszukując odpowiedzi na zasygnalizowane wątpliwości, trafnie wskazano, że w przypadkach rozszerzenia odpowiedzialności wspólników biernych (komandytariusz, akcjonariusz) wyłącznie na pewne kategorie zobowiązań, okoliczność ta nie powinna wpływać na przyznanie tym wspólnikom zdolności upadłościowej w ramach upadłości przedsiębiorców. Tam, gdzie z kolei mamy do czynienia ze zrównaniem, pod kątem odpowiedzialności, wspólników biernych z sytuacją prawną komplementariusza (art. 104 § 4 k.s.h., 127 § 4 k.s.h.), a tym samym ponoszeniem odpowiedzialności za wszystkie zobowiązania spółki bez ograniczenia, wobec wspólników będzie można ogłosić upadłość na podstawie art. 5 ust. 2 pkt 2 p.u.n. [Witosz i Witosz, red., 2014, art. 491(1), teza 11]. Szczególnym przypadkiem jest również sytuacja określona w art. 137 § 5 k.s.h., gdzie komplementariusz zostaje zwolniony z osobistej odpowiedzialności za zobowiązania spółki komandytowo-akcyjnej, od momentu ujawnienia tej okoliczności w rejestrze, przy czym za zobowiązania zaciągnięte przez spółkę przed tą datą jego odpowiedzialność pozostaje nadal aktualna. Należy przychylić się do poglądu, iż o zdolności upadłościowej takiego wspólnika powinno być decydujące istnienie odpowiedzialności wspólnika na dzień ogłoszenia upadłości [Witosz i Witosz, 2014, red., art. 491(1), teza 11], stosownie do treści art. 316 k.p.c. w zw. z art. 229 p.u.n.

Należy ponadto mieć na uwadze, że na podstawie regulacji zawartej w art. 8 i art. 9 p.u.n. zdolność upadłościową w zakresie upadłości przedsiębiorców posiadają osoby fizyczne, które zaprzestały prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej w określonym czasie przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, lub prowadziły faktycznie tę działalność, nie ujawniając tej okoliczności we właściwym rejestrze. Tym samym osoba fizyczna, która uprzednio prowadziła działalność gospodarczą lub zawodową, posiada zdolność upadłościową w zakresie upadłości przedsiębiorców przez okres jednego roku od dnia wykreślenia jej z właściwego rejestru lub faktycznego zaprzestania prowadzonej działalności gospodarczej w sytuacji, gdy działalność ta nie została ujawniona we właściwym rejestrze. Ustawodawca wyraźnie bowiem rozróżnia zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej i wykreślenie osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą z rejestru. Zakończenie działalności ma charakter faktyczny, jego konsekwencją jest zazwyczaj złożenie wniosku o wykreślenie z rejestru. Niemniej jednak, jeżeli osoba fizyczna była ujawniona w rejestrze jako przedsiębiorca, okres jednego roku będzie liczony od dnia jej wykreślenia, a ściślej od momentu, gdy decyzja administracyjna wydana w tym kontekście uzyska walor ostateczności [Zimmerman, 2014, art. 8, nb 1]. Termin jednego roku w przecią-

gu, którego może zostać złożony wniosek o ogłoszenie upadłości – ustawodawca posługuje się tutaj bowiem zwrotem „można żądać ogłoszenia upadłości” – ma charakter materialnoprawny. Tym samym jego przekroczenie powinno skutkować oddaleniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Osoba fizyczna, która posiadała zdolność upadłościową w zakresie upadłości przedsiębiorców, w związku ze statusem wspólnika osobowej spółki handlowej, stosownie do treści art. 8 ust 2 p.u.n., posiada z kolei ogólną zdolność upadłościową przez okres jednego roku od daty wykreślenia jej z rejestru przedsiębiorców. W związku z aktualnym brzmieniem przepisu art. 8 ust. 2 p.u.n. stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 grudnia 2008 r., że w stosunku do wspólników wymienionych w art. 5 ust. 2 pkt. 2 i 3 p.u.n. ogłoszenie upadłości jest możliwe wtedy, gdy nie ustał jeszcze stosunek członkostwa, traci już na aktualności. Analogicznie ogłoszenie upadłości w ramach upadłości przedsiębiorców może mieć miejsce wobec byłych wspólników spółek osobowych ponoszących odpowiedzialność bez ograniczenia całym majątkiem oraz wspólników spółki partnerskiej, o ile wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony w terminie jednego roku od dnia wykreślenia z rejestru przedsiębiorców [Witosz i Witosz, red., 2014, art. 491(1), teza 11; Gurgul, 2013, art. 8, nb 2].

Reasumując powyższe, należy przyjąć, że konsumentką zdolność upadłościową posiadają osoby fizyczne:

- 1) niebędące przedsiębiorcami w rozumieniu art. 5 ust. 1 p.u.n., które nie prowadziły uprzednio działalności gospodarczej,
- 2) prowadzące uprzednio działalność gospodarczą po upływie jednego roku od wykreślenia ich z rejestru lub faktycznego zaprzestania działalności gospodarczej, jeżeli działalność ta nie została ujawniona we właściwym rejestrze,
- 3) posiadające status wspólników osobowych spółek handlowych nieponoszących nieograniczonej odpowiedzialności za zobowiązania spółki (komandytariusze w spółkach komandytowych, akcjonariusze w spółkach komandytowo-akcyjnych, z wyłączeniem przypadków, gdy akcjonariusz lub komandytariusz ponosi odpowiedzialność za zobowiązania spółki, jak komplementariusz),
- 4) posiadające status nieodpowiedzialnego komplementariusza spółki komandytowo-akcyjnej na podstawie art. 137 § 5 k.s.h.,
- 5) posiadające uprzednio status wspólników osobowych spółek handlowych odpowiadających za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym majątkiem lub wspólników spółek partnerskich, po upływie jednego roku od dnia wykreślenia z rejestru przedsiębiorców,
- 6) prowadzące gospodarstwo rolne, które są wyłączone z zakresu stosowania przepisów tytułu I działu II mocą art. 6 pkt 5, jeżeli obok gospodarstwa rolnego nie prowadzą innego przedsiębiorstwa.

3. Konsumencka zdolność upadłościowa a procesy przekształceniowe przedsiębiorcy

Osobnego rozważenia w kontekście konsumenckiej zdolności upadłościowej wymaga sytuacja, gdy osoba fizyczna objęta zakresem podmiotowym upadłości przedsiębiorców uczestniczy, w szerokim tego słowa znaczeniu, w procesach restrukturyzacyjnych przedsiębiorcy. Zasadniczo chodzi tutaj o sytuacje, które implikują zmianę statusu prawnego osoby fizycznej w kontekście regulacji art. 5 ust. 1 i ust 2 pkt. 2, 3 p.u.n. Po pierwsze, nasuwa się tutaj instytucja przekształcenia formy prowadzonej działalności przez przedsiębiorcę będącego osobą fizyczną wykonującą we własnym imieniu działalność gospodarczą w jednoosobową spółkę kapitałową, uregulowana w przepisach art. 584¹-584¹³ k.s.h. Z dniem przekształcenia osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą (art. 584² § 3 k.s.h.) staje się jedynym wspólnikiem spółki przekształconej, tj. spółki kapitałowej. Jednocześnie właściwy organ ewidencyjny z urzędu wykreśli przedsiębiorcę przekształcanego z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, wskutek czego osoba fizyczna traci status przedsiębiorcy. Po drugie, chodzi o sytuacje, gdy spółka osobowa uczestniczy w procesie łączenia, którego skutkiem jest zawiązanie nowej spółki kapitałowej albo przejęcie spółki osobowej przez spółkę kapitałową uczestniczącą w połączeniu, względnie spółka osobowa objęta jest procedurą przekształcenia w spółkę kapitałową. We wszystkich wskazanych sytuacjach wspólnicy spółki osobowej, w tym zwłaszcza wspólnicy posiadający ogólną zdolność upadłościową, odpowiednio z dniem połączenia [art. 494 § 4 k.s.h.] albo z dniem przekształcenia [art. 553 § 3 k.s.h.] uzyskują status wspólnika (akcjonariusza) spółki kapitałowej. Spółka osobowa uczestnicząca w połączeniu [art. 493 § 5 ksh], jak również przekształcana spółka osobowa [art. 552 k.s.h.] podlega z kolei finalnie wykreśleniu z rejestru.

W przypadku przekształcenia przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną w spółkę kapitałową zasadniczo należałoby mówić o przekształceniu formy prowadzonej działalności gospodarczej, do czego skłania terminologia użyta przez ustawodawcę. Niemniej jednak nie sposób nie zauważyć, że powstaniu nowego podmiotu, jakim jest spółka kapitałowa, nie towarzyszy utrata bytu prawnego przez podmiot, który dotychczas prowadził działalność gospodarczą. Osoba fizyczna – przedsiębiorca przekształcany – nie traci wskutek przekształcenia podmiotowości prawnej, a jedynie uzyskuje status jedynego wspólnika (akcjonariusza) spółki przekształconej. W piśmiennictwie wskazuje się więc, że analizowana instytucja stanowi w istocie uproszczony sposób założenia spółki kapitałowej [Witosz, 2013, s. 5]. Jak już wskazano, podział na upadłość przed-

siębiorców i upadłość konsumencką ma charakter rozłączny. Osoba fizyczna albo spełnia ustawowe kryteria pozwalające na przyznanie jej ogólnej zdolności upadłościowej, albo zastosowanie do niej mają przepisy regulujące upadłość konsumencką. Wobec powyższego pojawia się pytanie, czy przekształcenie przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną stanowi przypadek zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej. Biorąc pod uwagę fakt, iż przedsiębiorca będący osobą fizyczną zostaje wykreślony z właściwego rejestru, wydaje się, że należy udzielić odpowiedzi twierdzącej. Tym samym pomimo przekształcenia w spółkę kapitałową i wykreślenia z rejestru osoba fizyczna – były przedsiębiorca, na podstawie art. 8 ust. 1 p.u.n., posiadałby ogólną zdolność upadłościową przez jeden rok od dnia wykreślenia z rejestru. W doktrynie wskazano na istotny brak spójności pomiędzy regulacją art. 8 ust. 1 p.u.n. a rozwiązaniem jakie ustawodawca przyjął w art. 584¹³ k.s.h., na mocy którego przedsiębiorca będący osobą fizyczną odpowiada solidarnie ze spółką przekształconą za zobowiązania przedsiębiorcy przekształcanego związane z prowadzoną działalnością gospodarczą powstałe przed dniem przekształcenia, przez trzy lata, licząc od dnia przekształcenia. Ponadto rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę ma liczne wady i w określonych okolicznościach instytucja przekształcenia może być wykorzystywana w celu pokrzywdzenia wierzycieli [Witosz, 2013, s. 6-7]. W szczególności należy zasygnalizować, że art. 584¹³ k.s.h. dokonuje swoistego rozbicia zobowiązań przekształcanego przedsiębiorcy, albowiem solidarna odpowiedzialność ze spółką kapitałową dotyczy wyłącznie zobowiązań związanych z prowadzoną do dnia przekształcenia działalnością gospodarczą. Mając na uwadze zasygnalizowane mankamenty, w piśmiennictwie postuluje się nowelizację art. 8 p.u.n. poprzez określenie, iż nie znajduje on zastosowania w przypadku przekształcenia przedsiębiorcy jednoosobowego w spółkę kapitałową, względnie rozciągnięcie ogólnej zdolności upadłościowej na cały okres trwania odpowiedzialności przewidzianej w art. 584¹³ k.s.h. [Jara, red., 2014, art. 584(13), teza 6].

Jeżeli chodzi o drugi ze wskazanych przypadków, osoby fizyczne, które posiadały status wspólnika osobowej spółki handlowej, odpowiednio od dnia połączenia albo dnia przekształcenia, muszą być traktowane jako wspólnicy spółki kapitałowej. Niemniej jednak, należy wskazać, że stosownie do treści art. 525 k.s.h. wspólnicy łączącej się spółki osobowej odpowiadają na dotychczasowych zasadach, subsydiarnie wobec wierzycieli spółki, solidarnie ze spółką przejmującą albo spółką nowo zawiązaną, za zobowiązania spółki osobowej powstałe przed dniem połączenia, przez okres trzech lat, licząc od tego dnia. Zgodnie z kolei z art. 574 k.s.h. wspólnicy przekształcanej spółki osobowej odpowiadają na dotychczasowych zasadach solidarnie ze spółką przekształconą za zobowią-

zania spółki powstałe przed dniem przekształcenia przez trzy lata, licząc od tego dnia. Okres trzyletni, o którym mowa w powołanych przepisach, ma charakter zawity, tj. odpowiedzialność byłych wspólników spółki osobowej wygasa po jego upływie [Wyrok SN z 6.11.2009 r., I CSK 154/09, Biul. SN z 2010, Nr 2]. W piśmiennictwie wyrażono pogląd, że swoiste utrzymanie odpowiedzialności wspólników przekształcanej, względnie uczestniczącej w połączeniu, spółki osobowej skutkuje dalszą zdolnością upadłościową wspólników ponoszących odpowiedzialność za zobowiązania spółki powstałe do dnia połączenia lub dnia przekształcenia bez ograniczenia całym majątkiem [Adamus, w: A. Witosz, A.J. Witosz, red., 2014, art. 5, teza 39, s. 65]. Tym samym konsumencka zdolność upadłościowa przysługiwałaby tym osobom po upływie trzyletniego terminu, o którym mowa w art. 525 i 574 k.s.h. Powyższa wykładnia art. 5 ust 2 pkt. 2 i 3 p.u.n. odbiega od literalnego brzmienia przepisu, który ogólną zdolność upadłościową łączy ze statusem wspólnika spółki osobowej. Podobnie jak w sytuacji przekształcenia przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną w spółkę kapitałową, pojawia się tutaj problem stosowania art. 8 ust. 2 p.u.n., tj. czy wspólnicy handlowej spółki osobowej wykreślonej z rejestru przestali być wspólnikami spółki osobowej w rozumieniu powołanego przepisu. Odpowiedź twierdząca skutkowałaby możliwością ogłoszenia upadłości w ramach upadłości przedsiębiorców przez jeden rok od dnia wykreślenia spółki osobowej z rejestru przedsiębiorców, chociaż odpowiedzialność określona w art. 525 i 574 k.s.h. wykracza poza te ramy czasowe.

Podsumowanie

Nie budzi zastrzeżeń podstawowe założenie ustawodawcy, że podział na upadłość konsumencką i upadłość przedsiębiorców ma charakter rozłączny. Wykluczony jest zatem w odniesieniu do osoby fizycznej swoisty zbieg ogólnej zdolności upadłościowej i konsumenckiej zdolności upadłościowej, choć od strony techniki legislacyjnej możliwe było przyjęcie odmiennego rozwiązania. Jakkolwiek podstawowa zasada wydaje się klarowana, zasygnalizowane przypadki graniczne wiążą się z trudnościami natury interpretacyjnej. Co więcej, uwidacznia się brak spójności systemowej pomiędzy różnymi aktami z zakresu prawa gospodarczego jako wynik fragmentarycznych nowelizacji. Odwołanie się do pozajęzykowych dyrektyw wykładni, choć w niektórych przypadkach może okazać się pożądane, nie wydaje się do końca uzasadnione. Wyłania się więc potrzeba dokonania nowelizacji przepisów prawa upadłościowego i naprawczego, w tym art. 8, względnie doprecyzowanie relacji zachodzących na styku prawa upadłościowego i naprawczego oraz Kodeksu spółek handlowych.

Literatura

- Adamus R., Witosz A.J., Witosz A. (2009), *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, LexisNexis, Warszawa.
- Flotyńska I., Lipowicz Ł. (2011), *Pozytywne i negatywne przesłanki ogłoszenia upadłości spółek handlowych – uwagi praktyczne (cz. 3)*, „Prawo Spółek”, nr 9.
- Głodowski W. (2010), *Zakres podmiotowy i podstawy ogłoszenia „upadłości konsumenckiej”*, „Państwo i Prawo”, nr 2.
- Głodowski W. (2011), *Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenckiej*, „RPEiS”, nr 3.
- Gurgul S. (2013), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Jakubecki A., Zedler F. (2010), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Jara Z. (2014), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Piasecki K. (2004), *Ustawa prawo upadłościowe i naprawcze*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa.
- Pogonowski P. (1999), *Zdolność układowa według polskiego prawa o postępowaniu układowym*, „Prawo Spółek”, nr 2.
- Pokora A. (1998), *Zdolność Upadłościowa*, „Przegląd Prawa Handlowego”, nr 2.
- Przychodźki M., Sądzińska K. (2006), *Brak zdolności upadłościowej osób prawa publicznego*, „Przegląd Prawa Handlowego”, nr 4.
- Witosz A. (2013), *Przekształcenie jednoosobowego przedsiębiorcy w jednoosobową spółkę kapitałową a problem zdolności upadłościowej*, „Przegląd Prawa Handlowego”, nr 4.
- Witosz A., Witosz A.J., red. (2014), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa.
- Zimmerman P. (2014), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Zienkiewicz D. (2006), w: *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.

Orzecznictwo

- Uchwała SN z 3.07.2003, III CZP 38/03, OSNC 2004/9/134.
- Wyrok SN z 6.11.2009 r., I CSK 154/09, Biul. SN z 2010, Nr 2.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze [p.u.n.]. T.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 233

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych [k.s.h.]. T.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 1030 z późn. zm.

Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Dz.U. z 2008 r. Nr 234, poz. 1527.

CONSUMER'S BANKRUPTCY CAPACITY

Summary: The provisions governing the bankruptcy proceedings against natural person not conducting economic activity, the so called consumer's bankruptcy were introduced by the Act of 5th December 2008 amending Bankruptcy and Reorganization Law. The capacity to go bankrupt under consumer's bankruptcy proceedings was given natural persons against whom a declaration of bankruptcy can not be enforced according to provisions governing bankruptcy of entrepreneurs. Nevertheless this clear distinction between general and consumer's capacity to go bankrupt in relation to natural persons cause some interpretational difficulties in practice when borderline cases are to be considered. In particular such issues occur in connection with transformation of single entrepreneur into one-person company or partnership into company.

Keywords: consumer's bankruptcy, bankruptcy capacity, transformation.